

Skolundervisningen i Attsjö.

Attsjö ambulerande folkskola 1847 - 1865:

Den 18 juni 1842 trädde den svenska Folkskolestadgan i kraft och socknarna hade fem år på sig att sjösätta reformen. Undervisningen blev obligatorisk för alla barn från sju år till konfirmationen och skulle ges av en behörig lärare, som hade utbildats på seminarium. Vid den allmänna sockenstämman i Furuby den 22/1 1843 förklarade sig församlingen vara nöjd med hur undervisningen tidigare hade bedrivits i socknen. Barnen behövdes hemma och det ansågs allt för betungande att betala en dyr folkskollärlön. Riksdagsmannen Johannes Christoffersson från Fägerstad höll ett anförande och manade varje hufvader, som älskade sann upplysning och barnens framåtskridande i seder och religion, att engagera sig för folkskolans införande, men furubyborna var motsträviga. Inte ens om socknen fick bidrag både till skolhus och lärlön ville de ha någon folkskola. I stället använde församlingen sig av anståndet på fem år, innan ett skolhus måste byggas och en examinerad folkskollärare anställas. Argumentet var att föräldrarna i denna fattiga lilla socken behövde barnens arbete för sin överlevnad. Lågbudgetalternativet blev att 1844 anställa före detta nämndemannen Johannes Petersson från Jöns Markussonsgård i Attsjö till Furubys församlings skollärare.

År 1847 gick tidsfristen ut. En skolstyrelse valdes i Furuby och den nyutexaminerade folkskolläraren Magnus Andersson från Tolg tillsattes. Tjänsten var ambulatorisk och läraren flyttade mellan de olika skolrotarna. Lönen bestod av fri bostad, vedbrand, jordland, kofoder och säd, hälften råg och hälften korn. Bönder med barn i skolan bekostade huvuddelen av lönen medan torpare och soldater som hade skolbarn skulle tillsammans bidra med två tunnor säd. Var och en av dessa betalade efter förmåga, men tiderna var dåliga och många föräldrar hade inte råd att skicka sina barn till skolan. Skolstyrelsen hade insett att hungrande barn med skrikande magar inte förmådde tillgodogöra sig undervisningen och understöd beviljades till de fattigas barn under de veckor skolan varade. Varje skoldag delade läraren ut en tredjedels kaka kornbröd och en tredjedels storsill till dem.

Undervisningen i Attsjö hölls en termin vartannat år och eleverna förväntades kunna läsa när de började folkskolan. Under tre månader våren 1848 var skolläraren Magnus Andersson inhyst i en av Attsjös gårdar. Där undervisade han femtio barn i katekes, biblisk historia, skrivning och räkning. Eftersom Furuby var en liten och fattig socken ansökte skolstyrelsen om bidrag till lärlönen. Detta beviljades 1852. Två år senare höjdes lärlönen till 11 tunnor säd per år. Läraren skulle själv skaffa tjänligt husrum, vedbrand och jordland för att sedan få ersättning från församlingen. Byamännen i Attsjö beslöt 1854 att varje hemman skulle lämna husrum för folkskolan under två terminer. Södregård skulle inhysa läraren och skolan första terminen 1855 och andra terminen 1857. Därefter följde Thorsagård och de andra gårdarna, men Attsjötorp som bara var på ½ mantal frikändes för husrum och vedhämtning till skolan. Däremot skulle någon därifrån varje termin hämta skolmästaren och hans saker från det ställe där han förut varit.

Smålänningen Abraham Rundbäck var en framstående skolman och politiker. Denne lektor i matematik, utsågs 1861 till Växjös stifts förste folkskoleinspektör och innehade befattningen till 1892. Samtidigt var han under tjugo år riksdagsman med stort inflytande på folkskolans utformning. Han verkade för att antalet skolor utökades och att småskollärarinnorna började utbildas. I den utvärdering Rundbäck gjorde av folkskolans verksamhet i Växjö stift 1861 – 1863, angav han att allmänhetens inställning varierar från ovilja till välvilja, men att den generellt sett hade förbättrats sedan införandet 1842. Bland vanligt folk anfördes att det uppväxande släktet inte hade mer behov av kunskaper än sina fäder - och till det behövdes inga skolor. Dessutom blev det dyrt, så hellre billig än bra undervisning. Kritikerna inom de så kallade bildade klasserna anförde att "underklassens barn var lyckligast i sin enfald och man gjorde orätt genom att låta dem smaka på kunskapens frukt, eftersom de då blev mindre belåtna med sin ställning och obekväma för sin egentliga bestämmelse." Rundbäck kritiserade den dåliga närvaron i folkskolan. Denna berodde till viss del på slappa skolstyrelser som befriade vissa barn från att gå i skolan och tillät andra barn att bara delta sporadiskt. Drygt en tredjedel av eleverna i Växjö stift fick ingen undervisningen alls. En del föräldrar trilskades och höll sina barn hemma, men framför allt berodde den dåliga närvaron på fattigdom. Bristen på kläder och främst skodon förhindrade de fattigas barn att gå i skolan särskilt vintertid eller när skolvägen var mycket lång. Dessutom måste barnen bidra till familjens försörjning genom att passa småsyskon och på andra sätt hjälpa till hemma eller ta lega som barnflickor och vallhjon.

Läroplan för folkskolan saknades eftersom förutsättningarna var mycket skiftande. Huvudmålet med undervisningen var att lära sig Luthers katekes utantill, vilket ansågs behövt för en fullgod kristlig uppfostran. Denna utantilläsning krävdes för att bli konfirmerad och testades årligen vid husförhören. Rundbäck berättar hur katekesen rabblades upp med en hast och brådska som om det gällde livet och blev till ett tanklöst ordpladder. Innanläsningen av samma text skedde maskinmässigt utan pauser eller intonation. Följden av fixeringen på katekesen blev att de andra skolämnena försumrades. Eftersom skrivning och räkning inte ingick i skolans tvångskurser, lät man ofta bli att undervisa flickorna i dessa ämnen. Många skolor övade inte huvudräkning och vissa av de äldre barnen kunde inte ens läsa numren i psalmboken. Av de 9233 elever som deltagit i undervisningen i Växjö stift kunde 93% läsa katekesen utantill, men bara 80% var säkra på att läsa den innantill. Ungefär hälften av barnen hade läst biblisk historia och lika många hade lärt sig att skriva, men läraren hade ingen tid för tillsyn. Skrivstilen blev mycket dålig och i de orättade skrivböckerna vimlade det av felstavningar och grammatiska fel, eftersom endast fyra promille hade fått bekanta sig med svensk grammatik. Sex procent av eleverna fick någon liten undervisning i geografi och fem procent i svensk historia. Rundbäck påpekar att de flesta barnen fick allt för lite undervisningstid, eftersom 78% av folkskolorna var ambulatoriska och flyttade runt mellan byarna. När eleverna just kommit in i lärandet flyttade läraren till nästa rote. Skolan inhystes oftast i en stuga eller en kammare som inte var avsedd för undervisning. Ofta var inomhusluften dålig och värmen otillräcklig, vilket försämrade lärandet. Inspektören rekommenderade minst tre månaders undervisning per år och att ett skolhus byggdes centralt i varje socken. Han betonade också vikten av raster och att skolorna började använda världsliga böcker som Sveriges Historia och Naturlära i undervisningen. Rundbäck förordade att varje lärare högst skulle undervisa 40 - 50 elever samtidigt. Han ville förbättra kvaliteten

på barnens undervisning och drev igenom att utbildning för småskollärare infördes i Sverige. Tio år senare riktade folkskoleinspektören svidande kritik mot Marta Petersdotter och Johanna Tengbom, som undervisade i Furuby sockens två småskolor. Rundbäck krävde att båda skulle avskedas och ersättas med examinerade lärarinnor. Läs mer om detta i berättelsen om Furubys tre första lärarinnor – samtliga hemmahörande i Attsjö.

Ännu år 1862 ambulerade folkskolan i Furuby socken. Undervisning gavs enligt följande schema: Fägerstad 6 veckor, Furuby 9 veckor, Kårestad 12 veckor, Attsjö 9 veckor och Västorp 7 veckor. Vid sammanträdet med skolrådet detta år upplästes skolreglementet och de närvarande lärarinnorna och skolläraren manades till efterföljd. Folkskolläraren skulle hålla förhör en gång/månad, så kallade repetitionsförhör med folkskoleeleverna i de rotar som för tillfället inte hade undervisning.

För att få fullt statligt bidrag måste ett skolhus uppföras i Attsjö och i januari 1864 presenterades en ritning för skolrådet av ordföranden prosten Peter Andersson. Huset skulle bli 12,6 m långt, 7,8 m brett och 3,15 m högt. Det inrymde ett rum på 15 m² för skolmästaren och en skolsal med förstuga, sammanlagt 96m². Här räknade man med att sextio till sjuttio barn samtidigt kunde undervisas. På allmän bystämma i Attsjö den 14 februari 1864 ansågs att bygget blev för dyrt och man beslöt i stället att på tio år arrendera fullkomligt husrum både för skolan och skolläraren. För en årlig ersättning av 12 riksdaler till hemmansägaren Peter Johansson i Thorsagård fick storskolan och småskolan disponera ett rum på södra ändan av hans bostadshus samt kammaren bredvid för skolmästaren. Hemmansägarna som betalade mest insisterade på att också torparna och soldaterna skulle bidra med åtta shilling var.

Den 19 Oktober 1864 förrättade kyrkoherden Peter Andersson examen vid Attsjö folkskola enligt följande protokoll: "Denna skola började den 23 Augusti och slutade den 19 October, således gått 8 veckor och varit besökt av 39 barn. Sedan morgonbön med sång var förrättad blevo alla barnen förhörda uti innan- och utanläsning i Katekesen och biblisk historia och detta på ett nöjaktigt sätt. Alla barnen hade läsit biblisk historia, övat huvudräkning och sång. 31 hade räknat på tafvla. Alla gossarne hade excercerat. Skolstyrelseledamoten från Attsjö Rote hade besökt skolan åtta gånger och mot barnens flit och uppförande var intet som förtjänade att offentligen anmärkas. Attsjö folkskola som ovan P. Andersson, Ordf i Skolrådet." (Furuby skolas protokoll 1843-1895. Hovmantorp kyrkoarkiv KI:3. Vadstena landsarkiv.)

De sex elever som utexaminerades, konfirmerades i april följande år. Dessa var:

- 1) Frans August Carlsson, son till kyrkovärden och bonden Carl Jonasson på Attsjö Norregård.
- 2) Charlotta Nilsson, dotter till bonden Nils Peter Eriksson på Torsagård.
- 3) Peter Magnus Ask, son till den indelte soldaten Anders Ask på soldattorp N^o25, kallat Askas, under Södregård. Läs mer om Peter Magnus, som blev soldat med efternamnet Medin, i berättelsen om Källelund under Torsagårdens torp.
- 4) Lovisa Skön, dotter till den indelte soldaten Magnus Skön på soldattorp N° 27 under Båtsmansgården, nu för tiden kallat Sköntorp.

5) Nils Johan Carlsson, son till torparen Carl Magnus Johansson på det magra Östratorp under Jöns Markussons gård. Som äldsta barnet fick Nils Johan dra ett tungt lass när fadern dog 1869 och den unge mannen arbetsutvandrade två år senare till Tyskland.

6) Charlotta Carlsdotter, dotter till bonden Carl Johan Petersson, som ägde Attsjötorps största gård.

Skolinspektionen i Växjö hade i slutet av 1864 haft anmärkningar på undervisningen i Furuby och den 8 januari året därpå gick skolrådet punkt för punkt igenom tillrättavisningarna:

- Barnen måste utexamineras från småskolan och kunna läsa innantill samt lilla katekesen utantill, innan de får börja i folkskolan.
- Folkskolläraren uppmanas att till skolrådet anmäla de elever som uteblir från repetitionsförhören, så att skolkarna intas till strafförhör.
- Skrivtavlor med alfabetet inskaffas, två till vardera skolan, den ena innehållande stor ABC och den andra lilla alfabetet.
- Ledamöterna i skolrådet ska förse skolbänkarna med hyllor under, för förvaring av böcker och skrivtavlor förvarande.
- Enligt Skolinspektionens föreskrifter skall katekeslektionerna noga förklaras och utredas i skolan, men överläsas sedan hemma.
- Ledamöterna i skolrådet ska varje vecka besöka folkskolan och småskolan för att befrämja ordningen och ordentlig skolgång.

Attsjö första skolhus uppfört 1865:

Attsjöborna, som hade tyckt att det blev för dyrt att bygga en egen skola i byn, blev överkörda av skolrådet när ett skolhus uppfördes 1865 på den plats där nuvarande Attsjö skola är belägen. Marken tillhörde Jöns Markussonsgård och bygget finansierades huvudsakligen med statsbidrag. Attsjö skolrote skulle stå för resterande belopp och varje hemman måste betala 12 Riksdaler Riksmünt för att skolhuset skulle kunna inredas och färdigställas. År 1868 hade storskolan i Furuby socken bedrivit undervisning sammanlagt tio månader, enligt bestämt antal veckor i varje by. Av skolråds ledamöter var Attsjös flitigast med tjugofyra besök i byns stor- och småskola, jämfört med Fägerstads sju och Furubys fjorton besök. Skolgången hade blivit helt försummad för fyra av barnen, däribland en fostergosse på torpet Billemo i Attsjö och fosterflickan Johanna på Kulltorpet i Lysteryd. Föräldrarna hotades med straff.

Ända sedan skollärare Peter Andersson blev utexaminerad 1847 hade han undervisat barnen i Furuby socken. Eftersom skolan var ambulerande, inhystes både han och skolan på olika gårdar i byarna under många år. Klasserna var stora och förkunskaperna mycket skiftande. Arbets- och boendemiljön hade ofta varit bristfällig med kalla dragiga rum, vilket hade tårt hårt på hälsan. Den 23 April 1871 behandlade skolrådet folkskollärare Andersson brev: " Till respektive skolrådet i Furuby. I anledning av sjuklighet och trötthet är jag nödsakad att begära avsked från folkskolelärarbefattningen härstädes, vilken jag innehaft i 24 år, och under denna tid begagnat flera slags hälsokurer, bland annat brunnsdrickning i 8 månader. Jag anhåller därför vördsammast om skolrådets viktige förord och rekommendation till pension och vill jag förete läkarintyg om sjuklighet och ville jag avträda den 1 juni detta år. Jag förbliver

skolrådets ödmjukaste P.M. Andersson.” (Furuby skolas protokoll 1843-1895. Hovmantorp kyrkoarkiv KI:3. Vadstena landsarkiv.) Eftersom lärare Andersson under alla år hade förestått skolan med trohet, nit och skicklighet beviljades hans ansökan av Furuby skolråd. Kanske var det på grund av skollärare Anderssons avgång som Attsjö byastämma 1872 beslöt att renovera det timrade skolhuset, som var både kallt och dragigt. Kommande sommar skulle dörrarna tätas, huset brädfodras utvändigt och taket samt panelen drevas.

Kunglig Maj:t rekommenderade socknarna att inrätta fortsättningsskolor och Furuby skolråd beslöt att göra ett försök från den 29 maj till den 30 juni 1877. När den ordinarie skolan hade avslutats, fick skolläraren 14 dagars semester innan han började undervisa dessa äldre elever i kristendom, räkning, geometri, teckning, naturkunnighet, historia och geografi.

År 1877 erhöll Kårestad rote en sträng tillsägelse att reparera sitt skolhus. Attsjöborna underhöll däremot sin skola, som nyligen hade rödfärgats och Peter i Södregård ersattes med 13 Kr och 53 öre för rödfärgen och en stege. Året därpå fick Peter i Lilla Hult vid Lysteryd 3 Kr i arbetslön för att han hade tjärat Attsjö skolans tak, 25 öre för spån och spikar och 15 Kr för en tunna tjära. Bykassan betalade också 1 Kr för murning i skolhuset och 50 öre för målning av svarta tavlan. Varje år betalades brandstod (försäkring) för skolan. Skolrådet köpte sällan in undervisningsmaterial till skolorna, men 1879 tilldelades vardera småskoledistrikt en examens katalog och storskolan erhöll material för metersystemet, som hade införts föregående år.

Enligt 1886 års reglemente för skolorna i Furuby skoldistrikt i Växjö stift var barnen skolpliktiga från de året de fyllt sju till de året de fyllt fjorton år. Om eleverna trots ”kärleksfull tillrättavisning”, varning eller anmärkning fortsatte att vara olydiga, kunde de underkastas lindrigare kroppsaga av skolläraren. Den flyttande småskolan omfattade två klasser; första klassen var ettårig och den andra tvåårig. Under sjutton veckor varje år skulle barnen i Attsjö lära sig kristendom, modersmålet, teckning, åskådningsövningar, sång och gymnastik. Den flyttande storskolan indelades i två tvååriga klasser som samtidigt undervisades av en lärare. Eleverna i Attsjö läste sex timmar om dagen, fem dagar i veckan under sjutton veckor. De skulle undervisas i kristendom, modersmål, välskrivning, räkning, geometri, geografi, historia, naturkunnighet, teckning, sång och gymnastik. Detta speglar nog mer den centrala skolmyndighetens ambitioner än den undervisning som i verkligheten förmedlades på landsbygden. Under skolfria perioder måste folkskolläraren hålla repetitionsförhör tre lördagar å rad kl. 9 - 13. För att antas till konfirmationsundervisningen måste barnen ha utexaminerats från folkskolan och ordentligt besökt repetitionsförhören.

Attsjö nuvarande skolhus uppfört 1896:

År 1896 byggdes Attsjös nuvarande skolbyggnad på Högalid, mark skänkt av August Johansson och hans hustru på Jöns Markussonsgård. Skolan såg utvändigt ut ungefär som den gör idag med en längd av 14,5 m och bredd på 7 m. Bengt Nilsson på Attsjö Södragård berättade att hans farbror Rickard Nilsson gick i den gamla skolan någon gång på 1870-talet. Denna låg på samma tomt som den nuvarande skolan och av den gamla är det bara grunden kvar nu.

Den första småskolelärarinnan i Attsjö var Martha Petersdotter, allmänt kallad Lilla Martha. Hon slutade sin anställning 1875. Tyvärr har vi hittills inte kunnat spåra vem som ansvarade för undervisningen de följande tjugo åren. Däremot kan namnen på lärarinnorna 1895 – 1936 hittas i kyrkobokföringen:

- 1) Anna Maria Cecilia Hjärtberg, f 18720820 i Fröderyd i Jönköpings län. Tjänstgör 18950413 – 18960911 och flyttar sedan vidare till Askersund.
- 2) Sanna Fredrika Konstansia Lilja, f. 1878 i Lerdala, Skaraborgs län. Tjänstgör 18970819 – 19020620. Återvänder därefter till Lerdala.
- 3) Klara Maria Nilsson, f. 18821128 i Växjö. Tjänstgör 19020912 – 19060702. Flyttar till Västermo, Södermanlands län.
- 4) Signe Svensson, f. 18830807 i Långaryd, Jönköpings län. Tjänstgör 19060814 – 19081102. Flyttar tillbaks till Långaryd.
- 5) Frida Svensson, f. 18890414 i Nöbbeled socken, Kronobergs län. Tjänstgör 19090222 – 19091211 och flyttar därefter till Västorps skola i Furuby socken.
- 6) Hanna Elisabeth Johansson, f. 18910210 i Ramkvilla, Jönköpings län. Tjänstgör 19091211 – 19190526. Flyttar till Ekeberga socken, Kronobergs län.
- 7) Hulda Emilia Sandahl, f. 18840213 i Ormeshaga, Hovmantorp socken, Kronobergs län. Tjänstgör 19201120 – 1936 och flyttar därefter till Furuby skola.

Lärarinnan Konstansia Lilja med sina elever utanför Attsjö skola 1901. Foto: privat ägo.

Om lärarinnans brev som Anton sparade hela sitt liv:

På Attsjö ångsåg långt ute i de stora skogarna bodde maskinisten och skogsförmannen Klaes Johansson med sin familj. Äldsta sonen Anton måste gå fem kilometer till fots på stigar och skogsvägarna för att ta sig till Attsjö skola. Antons mor Eva var handikappad på grund av svår reumatisk värk och nu hade det bestämts att familjen skulle flytta in till Furuby och bo i det före detta soldattorpet N° 36 i Furuby, i dag kallat Stenslund. Under det långa skoluppehållet vintern 1901 hade Antons lärarinna Konstansia Lilja åkt hem till sin familj och den elvaårige pojken skrev ett brev till sin lärarinna för att berätta om flytten till en annan skola. Ivrigt väntade han på att få svar sin fröken. Den 14 februari författade Konstansia följande brev:

”Käre lille Anton!

Tack ska du ha min lille vän för ditt lilla rara brev, som kom hit häromdagen! Jag tycker allt att det är bra roligt att se, det inte mina små vänner i Attsjö glömt af mig nu, då vi bo så långt ifrån varandra. Jag ska tala om för dig att både Maria, Julia, Adelina och Lisabeth skrivit brev och sänt mig... Jag tycker jag ser, hur du har väntat hvarje postdag, att något brev skulle komma till dig där borta i skogen. Kanske du många gånger har gjort dig ärende till handelsboden bara för detta brefvet, men då alltid fått vända tillbaka med oförrättat ärende. Men om du än en gång gör ett försök, skall du få se att det ligger allt ett brev till Anton på handlarns disk.

Jaså du ämnar flytta ifrån oss där borta i Attsjö och till och med till en annan skola!.. Jag hoppas dock att du förblifver lika snäll och uppmärksam i din nya skola, som du varit i din gamla. Kom alltid ihåg att det finnes en skolmästare öfver alla andra, som du inte ser, men som ser dig i stället, och som så gärna vill att du ska lyda honom... Jag kan undra hur din mor mår i denna stränga vintern. Här är snö och mycket kallt. Du är väl ute och kuskar ibland, kan jag tro. Axel är väl kusk och du häst, vill jag förmoda. Nu kommer mörkret och slutar mitt brev. Hälsa din mor och far och bror från mig. Själv hälsas du så mycket från din forna lärarinna. Konstansia Lilja”

Attsjöbors egna berättelser om skolan:

År 1994 deltog Ingela Warberg i ett projekt om Attsjö skola. Här ingick också intervjuer med sex äldre Attsjöbor. Denna unika information ger oss en bild både av skolan och livet i byn i början av 1900-talet. Ingela har i sin dokumentation speglat uppgiftslämnarnas sätt att berätta och inhämtat deras godkännande av den skrivna texten. Berättelserna i sin helhet finns i Attsjö skola. Följande uppgifter är baserade på detta material.

Astrid Andersson från Hassleryd föddes 1901 och var elev i Attsjö skola 1908 – 1914. Det var bara Astrid och hennes syskon som gick till Attsjö skola medan alla de andra barnen från Lysteryds gårdar och torp gick i Furuby skola. Stigen från Hassleryd genom skogen till Attsjö var liten och smal, så där kom aldrig hästskjutsar de kunde åka med, utan barnen fick gå till fots till skolan. Jobbigast var det vintertid med snö, kyla och blåst. Att pulsa fram genom djup snö är tungt och när skaren bar blev färden betydligt lättare. Vägen genom Attsjö by plogades med häst och en snöplog tillverkad av några plankor och drev snabbt igen. Då var

det lättare att ta sig fram uppe på de höga snövallarna. Astrid menade att så mycket hade förändrats sedan hennes barndom att det var omöjligt att förklara och att folk inte längre förstod hur riktig vinter var. Hon berättade om hur mycket is det fanns överallt på alla vattenpölar och sankmarker och fascinerades av naturfenomenet svallis, som ibland bildades bakom ladugården hemma på Hassleryd. På långrasten satt Astrid och syskonen i skolans korridor där de åt sina smörgåsar och drack mjölk ur var sin liten flaska. Modern bakade för ett par tre månader åt gången, så brödet var ofta hårt och eftersom det mesta smöret och äggen måste säljas hade barnen stekt fläsk till pålägg. Astrids lärarinna hette Elisabeth Johansson och fram till 1918 var skolgången bara fyra år. Senare förlänges den till sex år, avslutade Astrid sin berättelse.

Thyra Karlsson, som var född 1906 på Norregårn, gick i Attsjö skola 1913 – 1919. När lärarinnan kom och öppnade dörren, skulle skolbarnen ställa sig på rad med armar framåt sträck och därefter fick de marschera in två och två, berättade Thyra. På korridorens högra sida stod bänkar och ovanför dem fanns en rad klädkrokar. Därunder ställde barnen träskorna som de vanligtvis bar, men inte fick ta in i skolsalen. På vänster sida fanns kaminen som värmdde upp hela korridoren och vintertid hjälpte till att torka de tjocka varma ytterkläderna. Kaminen var låg med ringar ovanpå så att man kunde värma vatten och därjämte fanns vedbingen och en vattenspann med skopa. Klassrummet var varmt och skönt för där fanns en stor järnkamin. Bönderna hade levererat ved till vedboden och skolbarnen skulle dagtid bära in ved och elda, en vecka var. Klassrummet hade gråmålad panel på väggarna. I fönstren fanns både långa vita gardiner på sidorna och i nedre delen korta gardiner, s.k. jalusier. Eftersom det saknades belysning i skolsalen fick undervisningen anpassas efter dagsljuset. Thyra angav att detta berodde på att fotogenlampor och stearinljus var brandfarliga. Vi anser att det snarare var en kostnadsfråga; både fotogen och stöpta ljus var dyra. De timmar på vintern när ljuset, som kom in genom fönsterrutorna inte räckte till för att kunna läsa och skriva, fick barnen göra annat som att sjunga eller ha gymnastik. På 1920-talet fick skolan elektriskt ljus. Flickorna satt två och två i en rad med bänkar närmast kaminen medan pojkarna satt längs fönstren som vette mot Torsagård. Varje bänk hade bläckhorn och stålpenor och när man reste sig upp fällades stolarna upp. Svarta tavlan är den samma som idag finns i skolsalen. Annars var det ont om skolmaterial men Thyra minns planscherna och de två kulramar, som de yngsta barnen fick använda. Lärarinnan Elisabeth Johansson var frälsningssoldat så mestadels fick barnen sjunga hennes sånger. Thyra trivdes i skolan och berättade för Ingela Warberg: ”Jo, vi tyckte det var så roligt att gå i skolan... Så vi gråt när vi slutade skolan allihop på examensdagen, så vi gjorde.” Lärarinnor som bodde i enskilt belägna skolhus befann sig i ett utsatt läge. Många var rädda för att bli utsatta för sexuella trakasserier eller ännu värre... Thyra berättade om ett inbrott i Attsjö skola under tiden som Elisabeth Johansson tjänstgjorde där. Lärarinnan var hemma i Ramkvilla över julferierna så i hennes bostad fanns inget stöldbegärligt, men förövaren hade ställt till det ordentligt i skolsalen och rotat i alla lådor när han letade efter något att stjäla. Gärningsmannen var den så kallade Nöbbeled-nidningen. När han hade varit och tiggat mat på Norregård gav Thyras mor honom en smörgås och då fick Thyra fem öre av tiggaren. Nidningen hade gjort inbrott i flera andra skolor och på ett ställe han gjort en lärarinna illa. Han hade våldtagit henne. Till slut greps våldsverkaren och ställdes inför rätta. Då hade Thyras mor och Anna Lindström på Nyalund varit på tinget och vittnat.

Elsa Karlsson, född 1911 på Lyckans höjd under Attsjö Norregård, började i Attsjö skola 1918. Hon minns att ytterdörren till skolhuset ledde in till en genomgående hall som avslutades med ett fönster. En dörr förde in till lärarinnans rum och en smal trappa ledde upp till den oinredda vinden. Det var inte förrän flera år senare, när Hulda Sandahl ville ha en större bostad, som en del av korridoren stängdes av och gjordes om till kök. Till vänster i skolkorridoren fanns en spis, en vattenspann och ett litet bord med ett handfat. Vintertid togs tofflor och kängor av i hallen och man tågade in i skolsalen i strumplästen, men ullsockorna var tjocka och skolans två spisar värmdes bra. I klassrummet stod två rader bänkar. På ett snöre i nedre delen av fönstren hängde vita gardiner som solskydd. Vid sidan om katedern stod ett stort skåp. Där förvarades skolmaterial, bland annat några planscher. På en ställning hängde en stor karta över Skandinavien. Hulda Sandahl efterträdde Elisabeth Johansson, men hon vågade inte bo i lägenheten i skolan. Varför visste barnen inte. Först bodde Hulda på Jöns Markussonsgård och sedan flyttade hennes syster in och så bodde de på skolan tillsammans. Varje morgon gick Elsas mor Ida från torpet Lyckans höjd till skolan och gjorde upp eld i kaminerna. Därefter fick skolpojarna ansvara för eldningen och när det var kallt matade de in så mycket ved att det dånade i klassrummets stora spis. Eftersom skolan saknade brunn måste skolbarnen också bära vatten från Jöns Markusgården. Varje lördagseftermiddag hjälpte Elsa sin mor att skura det stora klassrumsgolvet. Hunna halvvägs gick de in till lärarinnan som bjöd på en kopp kaffe. Mor Ida gick till Jöns Markusgård för att tvätta lärarinnornas kläder och under helgerna hängdes tvätten upp i klassrummet för att torka. Sörgården (skolans läsebok) var omtyckt och den kunde Elsa nästan utantill. Gymnastik utövades mellan bänkarna eller så tog lärarinnan ut sina elever på skolgården där de marscherade och sjöng "Vi gå över daggstänkta berg". Varje morgon spelade Hulda orgel och sjöng antingen "Din klara sol går åter upp" eller "Jesu låt mig städse börja". I slöjden lärde flickorna sig först att sticka en dammtrasa, sedan att sy en liten duk i olika mönster. Därefter sydde de ett förkläde, ett linne med en massa langettstygn runt hela linningen och ett par mycket långa underbyxor.

Edvard Gustavsson, född 1914 i Östra Thorsås socken, var gift med Elsa Karlsson från Lyckans höjd. Vid ett år ålder flyttade Edvard till sin moster Elna och hennes man Rikard, som var utan biologiska barn och bodde på Attsjö Södregård. Edwards egna föräldrar hade svårt att ta hand om alla sina barn och hade dessutom just fått ytterligare en liten flicka. Edvard växte således upp i Attsjö, utan att någonsin flytta hem igen, berättar Edwards dotterdotter Monica Sandberg. Edvard som gick i Attsjö skola 1922 – 1925 berättar att man på rasterna lekte på skolans grusplan, men på vintern också tafatt i kohagen. När det var mycket snö åkte pojkarna gärna spark och kälke ner för backen och ända ut på sjön och kom ibland för sent till nästa lektion. När lärarinnan Hulda Sandahl hade gymnastik med barnen på skolgården och lekte "siste man ut" ville hon alltid själv vara med. På 1920-talet sattes en gymnastikbom upp ungefär där ekstocks båten nu ligger. Bakom skolan byggdes ett uthus som rymde dass för gossarna, skolans vedbod, flickornas dass, lärarinnans vedbod med finhuggen ved till köksspisen och längst bort hennes dass. Edvard drar sig till minnes att folkskolan började kring den 16 februari och varade till i juni, men att Attsjöbarnen på onsdagarna slapp ta sig till Furuby. I stället undervisades de i slöjd hemma i byn. På våren hade ett dussintal av skolbarnen ledigt från skolan för att plantera skog. Både morgnar och kvällar måste de promenera långt i

väg, så det gällde för Edvard att gå upp riktigt tidigt för att hjälpa till med att mjölka de tre korna hemma på Södragård.

Attsjö skola genomgick en omfattande renovering 1928. Bortre änden på den långa korridoren byggdes om till lärarinnans kök och på skolans baksida uppfördes ett trapphus till gavelrummet på vinden. Där satte Hulda Sandahl upp sin vävstol. En matkällare inreddes under huset, den grusade skolplanen utökades och hägnades in med ett staket på stenstolpar. I ett av uthusen fanns också en tvättgryta, men eftersom vatten saknades på tomtens fortsatte lärarinnan att tvätta i bryggstugan på Jöns Markussons gård.

Harry Karlsson föddes 1919 och gick i Attsjö skola 1928-1932 och bodde på Jössagårn, som Jöns Markussons gård ofta kallas. Eftersom där bara fanns sex elever i skola, fick han vänta två år med att börja första klass, tills lillasyster Sellvy hade blivit tillräckligt gammal. Harry berättar att han inte var särskilt intresserad av skolan och att Hulda Sandahl var snäll, men kanske inte speciellt duktig. Hon var religiös och spelade ofta psalmer på en stor brun orgel, men barnen hade inga sångböcker utan måste lära sig psalmerna utantill. Också pojkarna hade syslörd och Harry stickade ett par hårda grytlappar. Hans mor, som var omtalat duktig på att sy kläder, lärde att honom att sticka strumpor. Hulda bodde tillsammans med sin syster Martina som tjänstgjorde både som sällskap och hushållerska. De klarade sig på Huldans lilla lärarinne lön genom att leva sparsamt och handla potatis, mjölk, smör och ägg billigt från gårdarna i byn. Kvinnorna i byn umgicks regelbundet på sina symöten och då var systrarna Sandahl med. Harry drar sig till minnes att han hade två vikarier. Barnen trodde att den som hette Sara Söderblom var nittiotvå år, men egentligen var hon inte våldsamt gammal utan snarare i den ålder Harry var 1994 (77 år). "Det var en arger käring!", tyckte han. Nästa termin fick de en ung snäll lärarinna som hette Britt Berglund. Så kom det sig att Attsjöbarnen hade en vikarie som hade sin första tjänstgöring och en annan som hade sin sista. Efter småskolan började Harry i folkskolan i Furuby. På morgnarna åkte barnen dit med mjölk bilen, som hade dubbla säten fram, men på eftermiddagarna måste de gå hem till fots. Ibland tog det ett par tre timmar så till slut fick han en gammal cykel. Den använde Harry också för att ta sig till fortsättningsskolan, som varade sex veckor två år i rad. Redan som barn hade han hjälpt till hemma i jordbruket och i skogen. På den tiden var detta tungarbetade näringar. Att fortsätta studera var inte aktuellt och Harry tog med tiden över Jöns Markussons gård efter sin far.

Undervisning i Attsjö skola slutade 1936 och därefter måste även småskolebarnen ta sig ända till Furuby. Det gjorde bland andra Allan Karlsson. Läs hans berättelse under Attsjö Norregård.

Källor förutom de i texten nämnda:

Furuby Folkskolas protokoll 1843 – 1895. Hovmantorps kyrkoarkiv KI:3, Vadstena landsarkiv.

Reglementen för skolorna i Furuby Skoldistrikt 1858, 1864, 1886, 1895. Växjö kommunarkiv

Stefansson, Bodil. En man som hetade Glader, sid 95 – 97.